

ЗВ'ЯЗОК ДИНАМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО ВКЛАДУ СФЕРИ ТУРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ БОЛГАРІЇ

Ільїна М.В., к.соц.н., с.н.с.

*ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України» (м. Київ, Україна)*

У порівнянні з іншими країнами Центральної та Східної Європи Болгарії притаманні випереджаючі темпи розвитку туристичної сфери, а кон'юнктурі світового ринку галузі – фактори, здатні стимулювати подальший динамічний та стійкий ріст туризму в цій країні. Аналіз поточного стану і середньострокового (до 2023 р.) прогнозу розвитку туризму в Болгарії та країнах регіону здійснено за показниками вкладу індустрії у формування ВВП і забезпечення зайнятості, частки туристичної галузі у загальному обсязі капітальних інвестицій та експортних надходжень за статистичними даними Світової ради з туризму та подорожей (World Tourism & Trade Council) і Світової організації туризму ООН (United Nations World Tourism Organization).

Показники поточного стану туристичної галузі Болгарії значно перевищують аналогічні європейські показники: у 2012 р. прямиий вклад туризму у ВВП Болгарії склав 3,8% (у Європі – 2,9%), у зайнятість – 3,5% (2,8% відповідно). Ще більшою мірою на користь туристичної галузі Болгарії різняться показники загального вкладу індустрії в економіку. Так, загальний вклад туризму у ВВП країни складає 13,6% (у Європі – 8,2%), у забезпечення зайнятості – 12,5% (8%), у загальний експорт – 12,2% (5,3%), в обсяг капітальних інвестицій – 6,5% (4,7%). Протягом 2013-2023 рр. у Болгарії очікується менш активний зріст показників економічного вкладу туризму, ніж в середньому у Європі і тим більше – в інших країнах центрально- і східноєвропейського регіону. Так, середньорічні темпи росту прямого вкладу у ВВП Болгарії протягом наступного десятиріччя складуть 1,9% (середньоєвропейський показник 2,9%), загального вкладу у ВВП – 1,9% (2,7% відповідно). При цьому прямиий і загальний вклад туризму у зайнятість Болгарії буде скорочуватися щороку відповідно на 1,9% і на 2,1%. Разом з тим, очікується суттєве зростання витрат внутрішніх туристів (на 4,2% щорічно) та капітальних інвестицій у галузь (на 5,9% щорічно у порівнянні з аналогічним середньоєвропейським показником у 3,8%).

Попри обмежені темпи росту, до 2023 р. Болгарія залишатиметься одним із лідерів туристичного ринку Європи, значно випереджаючи інші країни регіону за усіма показниками вкладу туризму в економіку. В першу чергу це стосується показників загального вкладу індустрії у ВВП (10,6% у порівнянні з 8,4% у Європі), у зайнятість (10,1% і 8,6% відповідно), в обсяг експорту (6,7% і 4,9%) та капітальних інвестицій (5,9% і 4,8%). Стабільно

високі показники іноземного туризму в Болгарії (75%) свідчать про лідерські позиції цієї країни як місця дестинації європейських туристів.

Структурі загального вкладу індустрії туризму в Болгарії та в інших країнах Європи притаманна значна варіативність. Так, непрямий економічний вклад туристичної сфери Болгарії є значно більшим, аніж у Європі в цілому (56% та 45% відповідно). Таку диференціацію можна пояснити більшою питомою вагою витрат туристичних підприємств Болгарії на закупівлю товарів та послуг у постачальників у порівнянні з аналогічним європейським показником (45% та 32% відповідно). Разом зі значно меншими обсягами державних витрат у Болгарії на підтримку галузі (3,2% проти 6,8% у Європі) цей фактор може суттєво обмежити ріст галузі у довготривалій перспективі, оскільки напряму впливає на рівень прибутковості туристичного бізнесу.

Для аналізу показників поточного стану та прогнозів розвитку туризму у східноєвропейському регіоні, що включає сусідні країни (Білорусь, Угорщину, Литву, Польщу, Росію, Україну, Фінляндію, Чехію, Естонію) розраховано рейтингові оцінки цих країн за показниками економічного вкладу галузі. За обсягом відносного вкладу туризму у ВВП найкращі позиції притаманні Болгарії, Естонії та Угорщині, найгірші – Литві, Польщі та Росії. Водночас прогнозні показники темпів зростання вкладу галузі у ВВП у 2013-2023 рр. Польщі, Росії та Литви є найвищими у регіоні (коливаються від 5,3% до 4,5%) і перевищують середньосвітовий показник (4,2%). Болгарії, що у 2012 р. посіла перше місце у регіоні за обсягом відносного вкладу туризму у ВВП, притаманний один із найгірших прогнозів росту цього показника протягом наступного десятиріччя (9-е місце в регіоні). Подібним чином співвідносяться показники вкладу туристичної галузі у забезпечення зайнятості: Болгарія посідає друге місце у регіоні за обсягом вкладу туризму у зайнятість у 2012 р. і 10-е місце – за темпами росту вкладу у 2013-2023 рр., Чехія відповідно третє і 9-е місця, Естонія – перше і шосте. І навпаки, країнам з низькими показниками вкладу туризму у зайнятість у поточному періоді притаманні високі прогнозні показники росту (Литва, Польща).

Результати двомірного групування країн регіону за поточними показниками відносного обсягу вкладу туризму у ВВП та забезпечення зайнятості і прогнозів темпів росту цих показників у середньостроковій перспективі підтверджують, що низьким відносним показникам 2012 року відповідають високі показники росту у наступному десятиріччі, і навпаки. Це свідчить про те, що країни з низьким рівнем розвитку туризму у нинішньому періоді мають більший потенціал розвитку галузі у майбутньому. І навпаки, подальші можливості випереджаючого росту індустрії туризму для країн-лідерів туристичного бізнесу скорочуватимуться.

Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 1. – С. 113-114.